

In memoriam Metla

Laine Jaana. Metsästä yhteiskuntaan. Metsäntutkimuslaitos 1917-2012. Luonnonvarakeskus, Metsäkustannus. 319 s. 2017.

Syksyllä 1917 annetulla asetuksella perustettiin Suomeen Metsätieteellinen koelaitos, sittemmin Metsäntutkimuslaitos, Metla. Vaatimattomasta muutaman hengen koelaitoksesta kasvoi valtava tutkimusyhteisö, jossa parhaimmillaan oli väkeä lähes tuhat henkeä. Näillä resursseilla voisi kuvitella metsätalouden ongelmien tulleen selvitetynsi. Kävikö niin?

Tähän on tohtori Jaana Laine hakenut vastausta kirjoittaessaan Metlan historian. Tehtävä ei ollut helppo, kun ottaa huomioon Metlan toiminnan laajuuden sekä myös laitoksen johtamisen ja hallinnon ”monimuotoisuuden”. Hyvin Laine on tehtävässään kuitenkin onnistunut, se on heti myönnettävä; varmaan laadukkaalla ohjausryhmällä oli siihen jotain osuutta. Hyvin kirjoitettu kirja tarjoaa johdonmukaisen, jos kohta osin hieman vaikeaselkoisen tulkinnan Metlan monista vaiheista. Toki jokaisella metlalaisella ja monella muullakin on varmaan osin erilainen näkemys Laineen tulkintaan ja sen painotuksiin.

Kirjan alkupuoli 1950-luvulle saakka perustuu pääosin aiemmin julkaistuun, ja se onkin lukijalle ”helpointa” aikaa. Siitäkin on löytynyt uutta, kuten vuoden 1938 puunkäyttötutkimuksen kenttätöiden kuvaus. Mutta kun siirrytään aikaan, jolloin tutkimustoiminta lisääntyy ja monipuolistuu sekä kaivetaan arkistot esiin, alkaa asioiden vyörytys ja juonen seuraaminen vaikeutuu. Vaikkei Laine pyrikään käsittelemään alkuunkaan kaikkea, mitä Metlassa on tutkittu, ja miten, ainakin maallikkolukijalle viime vuosikymmenet antavat sekamelskaisen tuntemuksen; ehkä ne olivat sitä myös osalle Metlan tutkijoita. Hallinnolliset järjestelyt, suhteet laitoksen ja sitä hallinnoivan ministeriön välillä sekä laitoksen tutkijoiden sisäiset ristiriidat lisäävät sekavuuden tuntua.

Kirjan keskeisenä tavoitteena on ollut selvittää, miten hyvin Metla on onnistunut tuottamaan yhteiskunnan ja metsätalouden kulloinkin tarvitsemaa tietoa. Todella vaikea kysymys, eikä siihen tunnu oikein vastausta löytyvän. Toisaalta, kuka pystyy edes sanomaan, mitä tietoa ”yhteiskunta” tarvitsee? Tuskin siihen oli kompetenssia ministeriössä, tuskin sittemmin aina ministeriön nimittämässä Metlan hallituksessakaan. Vastaamatta mielestäni myös jää, mitä ”metsätalous” odotti Metlalta ja mitä se sai. Muutenkaan ei käytännön metsätalouden ja laitoksen sekä sen tutkijoiden keskinäisistä suhteista kovin paljoa kerrota. Niitä kuitenkin oli, eräillä aloilla hyvinkin läheisiä ja varmaan myös hyödyllisiä.

Metla on ollut aina hankala johdettava. Se koski niin laitoksen johtamista kuin myös ”omistajan” otetta laitoksesta. Miten saada tutkimustyö tehokkaaksi ja tasokkaaksi ja myös käytäntöä palvelevaksi? Vastakkain olivat usein tutkijan vapaus, johdon linjaukset sekä rahoittajan eli yhteiskunnan odotukset. Myös ahdas professori/osastajohtoinen organisaatio toi pitkään lisävaikeutensa: omaa ”aitausta” oli puolustettava.

Metsäntutkimuksen haluttiin olevan 1970-luvulta alkaen poikkitieteellistä ja kansainvälistä, ja mukana piti olla monimuotoisuutta ja muuta kuin itse metsään liittyvää. Näin tehtiin. Tutkimusten kirjoa levennettiin estoitta, perustettiin jopa luontomatkailun professuuri. Niinpä kun asioita

”tutkitaan” muun muassa mielipidekyselyin, päädytään niin ”hienoihin” tuloksiin, että 96 % väestöstä harrastaa ulkoilua 2-3 kertaa viikossa ja 56 % poimii marjoja!

Laine toteaa alkusanoissaan kirjan sisältävän ”viiltäviä lauseita”. Kritiikkiä onkin, mutta onko kohde (ja henkilö) aina oikea? Olisiko tarvittu syvempiäkin viiltoja, etenkin kun arvioidaan Metlan aikaansaannoksia? Mitä Metla on sitten saanut aikaan? Ainakin sen, että tiedämme metsistämme ja niiden käytöstä enemmän kuin tuskin missään muualla. On myös muita aihealueita, joista Metla voi olla ylpeä. Niihin kuuluu – näin maallikon mielestä – ainakin metsänjalostus. Painettua tutkimusta on ainakin syntynyt valtavasti, parhaimmillaan pitkälti yli 1 000 julkaisua vuodessa. Moni näistä lienee kuitenkin jäänyt vain kirjastohyllyjen täytteeksi, eikä aina sinnekään. (Metlan kirjasto tyhjennettiin viime keväänä jätelavalle!)

Laine itse ei ota suoraa kantaa, onnistuiko Metla tehtävässään, joskin rivien välistä löytyy muutakin. Hän toteaa sievästi: ”Kokonaisuudessaan valtionhallinto, metsäalan toimijat ja tutkimuslaitoksen edustajat ovat todennäköisesti onnistuneet ohjaamaan tutkimusta riittävässä määrin oikeaan suuntaan.” Metlasta tuli myös aluepolittikan väline. Perustettiin tutkimusasemia pitkin Suomea – useimmiten vastoin Metlan johdon näkemyksiä. Monista tuli tehottomia ja kalliita yksiköitä. Asemat kilpailivat keskenään ja ”emoyhtiön” kanssa resursseista, ja etenkin avustavaa henkilöstöä lisättiin sumeilematta. Vuonna 2000 Metlan väkimäärästä ainoastaan noin 30 % oli tutkijoita. Huippuna oli Kolarin tutkimusasema, jossa oli henkilökuntaa liki 50 ja näistä vain kolme oli tutkijoita! Asemien lakkauttaminen oli vaikeaa, vaikei mielekästä tutkittavaa enää ollutkaan. Mikäli Metlan pääkonttori olisi siirretty ajoissa ja tosissaan Joensuuhun, olisiko laitos saanut säilyä itsenäisenä? Ehkä samalla olisi voitu keskittää sinne myös metsänhoitajakoulutus.

Laineen teos on myös hyvin kuvitettu. Vaikka valtakunnan metsien inventointi (VMI) olikin eittämättä Metlan selvä ”kruununjalokivi”, on kohtuutonta, että molemmat kansikuvat käsittelevät VMI:n kenttätöitä. Tehtiin Metlassa muutakin, kuten kirjan sivut todistavat: hienoja vanhoja kuvia ja myös hienoja värikuvia viime vuosikymmeniltä, pääosin Erkki Oksasen taattua laatua.

Olisi Metlan vaiheista ja itse tutkimustyötä mielellään lukenut enemmänkin. Siksi on hieman sääli, että ”tieteen” vaatima liite- ja lähdeosio vie kirjasta 40 sivua.

Kirjassa on surullinen loppu, mikä ei ole poikkeuksellista metsäsektorin viime vuosikymmenille. Metla yhdistettiin osaksi uutta Luonnonvarakeskusta (Luke) ja sinne se taitaa hävitäkin. Metsään suhtautumista kuvaa sekin, että kun Jaana Laineen suurtyö julkistettiin syyskuussa, Luken johto oli antanut ymmärtää, ettei voi vähempää kiinnostaa. Tänä vuonna Metla olisi täyttänyt 100 vuotta. Sen ei annettu tapahtua.